

XX ÁSIRDIŃ 20-30-JILLARINDA QARAQALPAQSTAN AYMAĞINA BASQA REGIONLARDAN KELGEN BASSHI HÁM BASQARIW KADRLARI JÁNE OLARDIŃ ÓZGESHELİKLERI

Bekmuratov Baxtiyar Biysenbaevich

Nukus davlar pedagogika institut, yoshlar bilan
ishlash, manaviyat va marifat bolimi boshligi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.7220803>

ARTICLE INFO

Received: 27th September 2022

Accepted: 10th October 2022

Online: 18th October 2022

KEY WORDS

Qaraqalpaqstan avtonomiyalı wálayatında siyasiy-ekonomikalıq ıqlımnıń ózgeriwi kópshilik tárepinen Abu Qudabaevtiń ornına kelgen P.İ.Varlamov (1899-1942) penen baylanıslı. RKP (b) Qazaqstan Úlkelik Komiteti Byurosınıń usınıwı boyınsha ol III konferenciya Qaraqalpaqstan wálayatlıq partiya shólkeminiń juwaplı xatkeri bolıp saylandı (1927-jil 26-30-oktyabr).

Siyasiy waqıyaların rawajlanıwınıń jańa basqışına kirgen bolshevikler húkimeti 20-jıllardıń aqırınan baslap socializm qurıw siyasatın ámelge asıra basladı. Ol NEP (Jańa ekonomikalıq siyasat) tı juwmaqlawda hám tutas kollektivlestiriwdi júrgiziwde, industrializatsiyalaw siyasatı hám «mádeniy revolyutsiya» siyasatında kórindi. Bolsheviklerdiń bul maqsetleri, jobaları direktivalar, tsirkulyarlar, qaralar túrinde awqamlıq, avtonomiyalı respublikalarǵa hám wálayatlarǵa jiberildi. Bul kórsetpelerdi orınlaw ushın atqarıwshılar talap etildi. Sonlıqtan da partiya I.Stalinniń belgilep bergende

ABSTRACT

Siyasiy waqıyaların rawajlanıwınıń jańa basqışına kirgen bolshevikler húkimeti 20-jıllardıń aqırınan baslap socializm qurıw siyasatın ámelge asıra basladı. Ol NEP (Jańa ekonomikalıq siyasat) tı juwmaqlawda hám tutas kollektivlestiriwdi júrgiziwde, industrializatsiyalaw siyasatı hám «mádeniy revolyutsiya» siyasatında kórindi. Bolsheviklerdiń bul maqsetleri, jobaları direktivalar, tsirkulyarlar, qaralar túrinde awqamlıq, avtonomiyalı respublikalarǵa hám wálayatlarǵa jiberildi. Bul kórsetpelerdi orınlaw ushın atqarıwshılar talap etildi

«direktivalardı ámelge asırıwǵa uqıplı, ózleri de direktivalar qabıl ete alatuǵın hám olardı turmısqa asırap alatuǵın» kadrlarǵa kóbirek dıqqat qarata basladı.

Óz wazıypaların sheshiw ushın oray Qaraqalpaqstanǵa kóp sanlı partiya hám sovet desantın maqsetke baǵdarlangan túrde jiberdi. Sonday-aq jergilikli millet wákillerinen kadrlar tayarladi.

Qaraqalpaqstan avtonomiyalı wálayatında siyasiy-ekonomikalıq ıqlımnıń ózgeriwi kópshilik tárepinen Abu Qudabaevtiń ornına kelgen P.İ.Varlamov (1899-1942) penen baylanıslı. RKP (b) Qazaqstan Úlkelik Komiteti Byurosınıń usınıwı

boyınsha ol III konferenciya Qaraqalpaqstan wálayatlıq partiya shólkeminiń juwaplı xatkeri bolıp saylandı (1927-jıl 26-30-oktyabr). VKP (b) Qazaqstan Úlkelik Komitetiniń P.İ.Varlamovtıń atına jibergen xatında (1927-jıldıń oktyabri) kimge qarsı gúres júrgiziw zárúrligi haqqında tikkeley kórsetilgen: «Qaraqalpaqstan avtonomiyalı wálayatında ele baylardıń hám din wákilleriniń tásiiri ele kúshli... Baylar hám iyshanlardıń ústemliginiń tiykari olardıń suwdan hám jerden paydalanıw tarawındaǵı jeńillikleri bolıp tabılǵanlıqtan, olarǵa qarsı gúresti tiyisli reformalar járdeminde júrgiziw kerek». Usılay etip «awıllardı sovetlestiriw» baslandı.

1927-jılı Qaraqalpaqstan avtonomiyalı wálayatı mámleketlik hákimiyatı «apparatın bekkemlew hám salamatlandırıw» maqsetinde Qazaqstan Úlkelik komitetinen 68 juwapkerli xızmetkerler keldi.

Usı kórsetpelerden soń partiya-sovet apparatında joqarıda atap ótilgen baylar hám iyshanlarǵa qarsı gúres usaǵan direktivalardı ámelge asırıw ushın úlken ózgerisler júz berdi. Xalıqtıń eń jarlı qatlamların – bolsheviklerdiń potentsiallı awqamların tartıw jolı menen «apparatı bekkemlew hám salamatlandırıw» iske asırıldı, bolsheviklerdiń baylardıń mülkin tartıp alıw hám mámlketiń iyeligine ótkeriw ideyası xalıqtıń eń jarlı qatlamlarınıń ideyalarına únles keldi.

Sońǵılıǵında Qaraqalpaqstannıń hákimiyatlıq strukturalarınıń jumısına QazASSR Úlkelik Komiteti menen bir qatarda Orta Aziya byurosı (Sredaz byuro) bassılıq ete basladı. Ol Qaraqalpaqstanǵa orta hám buwın basshıların jibere basladı. 1929-jılı Orta Aziya byurosı Qaraqalpaqstan avtonomiyalı wálayatına

barlıǵı bolıp 11 xatker jiberip, olardıń arasında 7 qazaq, 2 ózbek, 1 russ. 1 tatar boldı. Úgit-násiyat jumısları baǵdarında 10 xatker bolıp sonnan 2 qaraqalpaq, 7 qazaq, 1 rus boldı. 1930-jılı Orta Aziya byurosı Qaraqalpaqstan avtonomiyalı wálayatına barlıǵı bolıp 8 xatker jiberdi. Sonnan 2 qaraqalpaq, 4 qazaq, 1 ózbek, 1 rus boldı. Úgit-násiyat jumısları menen 10 adam shuǵıllandı. Olardıń arasında 1 qaraqalpaq, 8 qazaq, 1 tatar boldı. Partiya hám sovet kadrların jiberiwdi bassılıq etiwshi partiya «tariyxıy jaǵday, Orta Aziya xalıqlarınıń «socializmge kapitalistik rawajlanıw basqışınan atlap ótkeni» menen túsindirdi. Xaqıyqatında bul xalıqtıń jámiyetlik-ekonomikalıq turmısınıń barlıq salaları hám milliy kadrlar ústinen qadaǵalaw boldı. Bul jerge kelgen partiya, xojalıq kadrları Qaraqalpaqstandaǵı partiya hám sovet shólkemleriniń jumısın qadaǵalawı tiyis edi.

Joqarıda keltirilgen faktler kadr siyasatında sovetler (keńesler) kadrlar desantın jiberiwdi qollanǵanın hám jergilikli xalıq wákillerin de paydalana baslaǵanın kórsetedi. Biraq bul bolsheviklerdiń olarǵa isenim bildirgenin ańlatpaydı. Haqıyqatın da sociallıq shıǵısına jáne partiyaǵa sadıqlıǵına artıqmashlıq berildi. Sonlıqtan da lawazımǵa bekitiliw ushın partiya uyımınıń kelisimi zárúr boldı. Bunı bolshevikler «basshı kadrlardı siyasiy hám iskerlik sıpatlarına qaray tańlap alıw hám ornı-ornına qoyıw dep túsindirdi. Mámleketlik kadr siyasatın iske asırıwdıń kadrlardıń rotatsiyası usaǵan mexanizmi keń tarqaldı. Bul juwapkerli xızmetkerlerdi bir uchastkadan ekinshi uchastkaǵa jiberiwdi hám ózgeriwdi ańlattı. Faktlerdiń kórsetkenindey partiya opkomınıń quramı keskin túrde 65%ke jańalandı.

Bolsheviklik hákimiyatın kútá keńeyiwi sovet Rossiyasında partiya – mámleketlik basqarıwdıń hádden tıs oraylastırılıwına alıp keldi. Ol basqa da awqamlıq respublikalarğa, sonıń ishinde Qaraqalpaqstan avtonomiyalı wálayatına da tásir kórsetti, onda mámleketlik lawazımlarğa tayınlaw joqarıdan tómenge qaray ámelge asırıldı. Joqarı dárejedeги partiya (sonday-aqmámleketlik) uyım ierarxiya boyınsha tómen turǵan vedomstvoların kadrların tayınlawǵa bassılıq etti, olardı ózgertti, lawazımǵa kóterdi, yamasa tómenletti, yaki lawazımınan túsirdi

Stalin bılay dep kórsetti: «Partiyanıń bassılıq roli tek direktivalar beriwde ǵana emes, al belgili lawazımlarǵa biziń direktivalarımızdı túsiniwge hám olardı haq niyet penen orınlawǵa uqıplı adamlar qoyılıwında kóriniwi tiyis. OKnıń siyasiy jumısı hám shólkemlesiriw jumısı arasında ótip bolmaytuǵınday shegara qoyıwǵa bolmaytuǵının dálillewdiń keregi joq. Jaqsı siyasiy baǵdar alıwdıń ózi jetkilikli, sonıń menen is pitedi, dep sizlerdiń hesh qaysısıńız ayta almaysız. Bul tek jumıstıń bir bólegi ǵana. Durıs siyasiy baǵdar berilgennen keyin xızmetkerlerdi sonday etip tańlap alıw zárúr, lawazımlardı usı direktivalardı tap ózinikindey qabıl etiwge, jáne olardı turmısqa asırıwǵa uqıplı bolǵan adamlar turıwı tiyis. Bunday bolmaǵan jaǵdayda siyasat óziniń mánisin joytadı. Tek ǵana qollardı siltewlerge aylanıp qaladı».

Solay etip Stalin Esapqa alıw – bólistiriw bólimine «ullı perspektivanı» belgiledi. OKnıń tómenge hám joqarı buwınlardaǵı tiykarǵı xızmetkerlerdi esapqa alıwı hám bólistiriwi tiyis bolǵan uyımı, yaǵnıy Esapqa alıw – bólistiriw bólimi kútá úlken áhmiyetke iye boldı. Al buǵan deyin bul

bólim uezdlik, guberniyalıq hám wálayatlıq komitetler boyınsha kadrlardı esapqa alıw jáne bólistiriw menen sheklengen edi. Onıń wákillikleri bunnan arı barmadı. Endi bolsa har bir xızmetkerdi ábden úyrenip shıǵıw wazıypası qoyıldı. Endi bólim gubkomlar hám ukomlar menen sheklenip qalmadı. Sońılıǵında esapqa alıw hám bólistiriw bóliminiń jumısı partiya nomenklaturası sıpatında belgili bolǵan sistemaǵa kirdi. Partiya uyımlarınıń qararı yamasa kelisimi boyınsha qoyılatuǵın lawazımlardıń dizimi «nomenklatura» atamasın aldı. Al usı lawazımlarǵa tayınlanatuǵın adamlar «nomenklaturalıq xızmetkerlerge» aylandı. Esapqa alıw maǵlıwmatları tiykarında xızmetkerler rezervin qalıplestiriw hám anaw yamasa mınaw ólshemler boyınsha ózgeriliwi tiyislerdi anıqlaw, partiya, mámleket hám xojalıq apparatında tiyisli lawazımlardı iyelewge kandidatları tańlap alıw boyınsha jumıs baslandı. Xızmetkerlerdiń jeke islerinde tek bilim dárejesi, ámeliy stajı hám jumıs kólemi sáwlelendirilip qalmastan, al belgili bir jumısqa baylanıslı potentsiallıq múmkinshilieri, uqıplıqları da kórsetildi. Bassılıq xızmetkerlerdi nomenklaturalıq esapqa alıwǵa bolǵan jeke islerde hám ómir bayanlardan tısqarı hár qıylı minezlemeler, jumısına siyasiy tayarlıǵına hám jeke sıpatlarına baha berilgen maǵlıwmatnamalar da boldı. Bularǵa sonday-aq olardıń is-háreketleri haqqındaǵı xatlar, olar boyınsha hár qıylı komissiyalardıń tekseriwleriniń nátiyjeleri, usı adamnıń isi boyınsha partiya uyımları qabıl etken qaralar, materiallar qosı tıgildi. Jeke istegi maǵlıwmatlar puxta analizlendi, bunda ásirese sáykes kelmewshiliklerge yamasa túsiniksiz jerlerine diqqat qaratıldı. Bunıń nátiyjesinde partiyalıq minezleme jazıldı. Partiya minezlemesi tiykarında

basshınıń iyelep turǵan lawazımına muwapıqlıǵı yamasa onı jane de joqarı lawazımǵa usınıw múmkinshiligi haqqında juwmaq shıǵarıldı. Awqamlıq respublikalar, úlkelere, wálayatlar hám rayonlar dárejesinde tiyisli partiya komitetleri usınday jumıs júrgizdi. Bul ilájlardı nátiyjesinde kadrlardı tańlap alıw hám ornı-ornına qoyıwdıń nomenklaturalıq prinsipiniń shólkemlestiriwshilik tiykarı salındı. Buǵan muwapıq basshı lawazımınıń belgili bir nomenklaturanı iyelew partiya uyımlarınıń basshılıǵında, qadaǵalawında ámelge asırıldı.

Ídeologiyalıq, siyasiy hám ekonomikalıq turmıs ushın tán bolǵan partiya-mámleketlik monopolizimi nátiyjesinde barlıq hákimiyatlıq strukturalardıń joqarı instantsiyalarǵa sózsiz baǵınıwı hám hákimiyattıń xalıq tárepinen qadaǵalanbawı tek ǵana totalitarlıq yamasa tutım júrgiziw ellerde ǵana múmkin bolǵan ayırıqsha sotsiallıq-partiya toparınıń dúziliwine alıp keldi. Bunda tikkeley direktivalıq basqarıwdı ámelge asırıw ushın birden-bir shólkemlerdiń dúziliwi tán edi. Nomenklatura mexanizmi hákimiyattıń háreket etiwı ushın belgili bir sharayatlardı dúziw boyınsha basqarıwshı topardıń siyasiy wazıypalarına juwap berdi. Nomenklaturaǵa kirgen hár qıylı dárejedegei basshılar sonday jaǵdayǵa qoyıldı bul jaǵday statusınıń tómenlewi yamasa onı tolıq joıtıw, demek materiallıq iygiliklerden hám jeńilliklerden ayırıw, demek keleshekte quwdalawlarǵa hám jazalawlarǵa dus bolıw qáwpi astında olardı bar kúsh jigerin jumsap háreket etiwge májbúrledi.

Basshı xızmetkerdiń lawazımǵa kóteriliwi ádette birneshe basqısh arqalı ótti. Dáslepki basqısh partiya hám sovet

húkimeti apparatında, kárxanalar hám mákemelerdiń iri partiya shólkemlerinde saylap qoyılatuǵın lawazımlarda, xojalıq jumısında yamasa komsomol hám kásiplik awqam uyımlarınıń jumısında ózin kórsetiw zárúr boldı. Bunnan keyin qaladaǵı, rayondaǵı, iri kárxana yamasa mákemedegei jaǵdayǵa juwapkershilik penen baylanıslı óz aldına basshı jumısqa tayınlaw júz beriwı múmkin edi. Tek ózin unamı tárepinen kórsetken, basqarıwdıń qabıl etilgen texnologiyasın jaqsı meńgergen hám hár qıylı jaǵdaylarda juwaplı xızmetkerdiń ózin tutıwı talaplarına sáykes kelgen basshı xızmetkerler ǵana hákimiyattıń eń joqarı lawazımlarına usınıwı múmkin edi. Dáslep olar birinshi lawazımındaǵı adamlardıń orınbasarları hám járdemshileri sıpatında lawazımlarǵa qoyıldı, bunnan keyin basqarıwdıń oraylıq apparatı hám xalıq xojalıǵı ayırım tarawlarınıń strukturalarınıń juwapkerli basshıları, sonday-aq regionallıq basshılar lawazımlarına usınıldı.

Qaraqalpaqstan avtonomiyalı wálayatı RSFSRdiń baǵınıwına ótkerilgennen keyinde partiya hám sovet kadrların jiberiw dawam etti. Bul kadrlar óz-ózinen wálayatlıq áhmiyettegei partiya nomenklaturasına kirgizildi.

Qaraqalpaqstan avtonomiyalı wálayatı 1930-jıldıń 20-iyulinde RSFSRdiń oraylıq uyımlarınıń tikkeley baǵınıwına ótti. RSFSR OAK (TSÍK)inde Qaraqalpaqstan húkimetiniń turaqlı wákili bolıp Qasım Áwezov tayınlandı.

RSFSR húkimetiniń usı barlıq ilájlardı «socializmdı» tez qurıwǵa qaratıldı hám usınnan kelip shıǵıp wálayattı avtonomiyalı respublika etip qayta dúziw haqqında húkimetlik dárejede sheshimge keldi. RSFSR VTSÍK Prezidiumı 1932-jıldıń 20

martında Qaraqalpaqstan avtonomiyalı wálayatın avtonomiyalı respublika etip qayta dúziw haqqında qarar qabil etti. Bul haqqında máseleni Qaraqalpaqstan avtonomiyalı wálayatı Atqarıw Komiteti kirgizdi. RSFSR VTSİK tómendegidey qarar qabil etti:

1. Onıń miynetkesh xalqınıń bildirgen erk iqrarına muwapıq Qaraqalpaqstan avtonomiyalı wálayatın házirgi shegeralarında RSFSRdın quramında, onıń federativlik bólimi sıpatında Qaraqalpaqstan Avtonomiyalı Sovet Socialistlik Respublikası etip qayta dúzilsin.

2. Avtonomiyalı SSR aymağında hákimiyattıń joqarı uyımı sıpatında onıń Keńesleriniń Respublikalıq siezdin shaqırıwǵa deyin Qaraqalpaqstan wálayatlıq Atqarıw Komiteti esaplansın, oǵan OAKtı saylaw ushın hám hákimiyatlıq apparattı shólkemlestiriw ushın keńeslerdiń birinshi Qaraqalpaqstan Respublikalıq siezdin shaqırıw tapsırılsın.

3. VTSİK prezidiumı janındaǵı Milletler bólimine Qaraqalpaqstan avtonomiyalı SSRdın mámleketlik dúzilisi haqqında Rejeniń joybarın islep shıǵıw hám onı VTSİK prezidiumınıń tastıyqlawına usınıw tapsırılsın.

1932-jıldıń ekinshi martında K.Nurmuxammedov (baslıǵı), D.Loginov (baslıqtıń orınbasarı), Dosjanov (komissiya xatkeri), K.Áwezov, Chernikov, Yajanaliev hám Sergeev quramında shólkemlestiriw komissiyası dúzildi. 1932-jıldıń 11-mayında VTSİK (OAK) baslıǵı M.İ.Kalinin hám RSFSR (SNK, XKK) baslıǵınıń orınbasarı T.R.Risqulov «QQASSRdın mámleketlik dúzilisi haqqında» Rejeni tastıyqladı.

Qaraqalpaqstan Keńesleriniń birinshi sessiyasında (1932-jıl 30-mart) VTSİK (OAK) dúzildi. Qaraqalpaqstan

avtonomiyalı respublikası húkimeti endi kóplegen lawazımlı adamlarǵa iye boldı.

1932-jıldıń 1-oktyabrinde QQASSR VTSİK (OAK) «QQASSR Xalıq Komissarları Keńesi haqqında», «QQASSR Xalıq Komissarları Keńesi májlisleriniń Reglamenti haqqında», «QQASSR Oraylıq Atqarıw Komiteti, Prezidiumı hám aǵzaları háqqında» nızamları qabil etildi.

Qaraqalpaqstan avtonomiyalı wálayatı RSFSRdın quramına kirgennen keyin joqarı siyasiy basshılıqta ózgerdi. P.Varlamovtıń ornına T.İ.Churbanov VKP (b) Qaraqalpaqstan obkomınıń juwaplı sekretari boldı. Qaraqalpaqstanǵa kadrlar desantın jiberiw úlkeniń siyasiy-mádeniy turmısınıń jaǵdayına unamsız tásir etti. «Miynetkesh qaraqalpaq» gazetasınıń 1930-jıl 15-oktyabrdegi sanında İzbenovtıń maqalası járiyalandı. Onda avtor Qaraqalpaqstan avtonomiyalı wálayatına sırttan kelgen xızmetkerlerdi keskin sına aldı, olardı «ushıp-qonıp júriwshiler», «óz mápin oylawshılar», hesh nársege jaramsız xızmetkerler sıpatında kórsetti. Alistaǵı wálayatqa tek ózlerin qayta tiklew hám kóp aqsha islep tabıw ushın ǵana kelgenligin jazdı. Partiya obkomınıń byurosı 29-noyabrde maqalaǵa «opportunistlik» hám «klasslıq dushpanınıń bir tárepinen mámleketlik apparattıń hám basshı kadrlardıń abıroyın túsiriwge, ekinshi tárepinen milletler arasında alawızlıq payda etiwge urınıw», dep baha berdi.

Bunday jaǵday bunnan keyinde birneshe ret qaytalandı. Máselen 1933-jıldıń may ayında Qaraqalpaqstanda joqarı partiya hákimiyatı taǵı da ózgerdi. Churbanovtıń ornına OK Qaraqalpaqstanǵa İslam Alievti jiberdi. Bul ámelde jáne de Qaraqalpaqstanǵa basshı kadrlardı sırttan jiberiw siyasatın ańlattı. Jańa basshınıń keliwi menen hákimiyatlıq strukturalarda

tađı da 6zgerisler j6z berdi. Qaraqalpaqstan partiya opkomınıń barlıq buwınlarında, sonıń ishinde rayonlıq k6lemde 6zgerisler boldı. Rayonlıq partiya komitetleriniń 11 juwaplı xatkerlerinen 6z lawazımlarında tek 3 adam ęana qaldı. Qalęan 8 adam iyelep turęan lawazımlarınan alındı, h6r qıylı shetlep ketiwlerde ayıplandı, olardıń ornına rayonlıq partiya komitetleriniń jańa juwaplı xatkerleri tayınlandı.

VTSİK (OAK) baslığı K.Nurmuxammedov iyelep turęan lawazımınan t6sirilip, onıń ornına N.Saparov tayınlandı. 1925-1930-jillardağı Sovet h6kimetiniń kadrlar siyasatın izertlep 6yrenip t6mendegilerdi atap k6rsetemiz:

- Oray Qazaqstan h6m Rossiyadan basqarıwshılardı «desant etip» jiberiw usılın paydalandı. Sırttan jiberilgen xızmetkerler evropalılar, qazaqlar h6m tatarlar boldı. Olardıń k6pshiligi jumıssızlar bolıp olardı Qazaqstannıń basqa guberniyalarında paydalanıw m6mkin bolmadı, yamasa olar h6r qıylı jinayatları ushın jaza sıpatında bul jaqqa jiberildi. Olardıń ayırımları aqsha islep tabıw ushın Qaraqalpaqstan avtonomiyalı w6layatına keliwge kelisim bildirdi.

M6mleketlik kadr siyasatınıń kadrlar rotaciyası usaęan mexanizimi yaęnıy juwapkerli xızmetkerlerdi bir uchastkadan ekinshi uchastkaęa 6tkeriw keń en jaydı.

- 1927-jılı Qaraqalpaqstan avtonomiyalı w6layatında m6mleketlik h6kimiyattıń «apparatın bekkemlew h6m salamatlandırıw maqsetlerinde Qazaqstan 6lkelik Komitetinen juwaplı xızmetkerler keldi. Bunnan keyin Qaraqalpaqstandağı h6kimiyatlıq strukturalardıń jumısına QazASSR 6lkelik Komiteti menen bir qatarda Ortaazbyuro basshılıq ete basladı. Ol Qaraqalpaqstanęa orta h6m basshı buwın xızmetkerlerin jiberip turdı.

- 1929-jılı Ortaazbyuro Qaraqalpaqstan avtonomiyalı w6layatına barlığı bolıp 11 xatker – sonıń ishinde milleti boyınsha 7 qazaq, 2 6zbek, 1 russ, 1 tatar xızmetker jiberdi. 6git-n6siyat jumısları boyınsha 10 xatker – 2 qaraqalpaq, 7 qazaq, 1 russ xızmetker boldı. 1930-jılı Ortaazbyuro Qaraqalpaqstan avtonomiyalı w6layatına barlığı bolıp 8 xatker – sonnan 2 qaraqalpaq, 4 qazaq, 1 6zbek, 1 russ xızmetker jiberdi. 6git-n6siyat jumıslarına barlığı bolıp 10 adam jiberip, sonnan milleti boyınsha 1-qaraqalpaq, 8 qazaq, 1 tatar xızmetker boldı. Qaraqalpaqstan avtonomiyalı w6layatı tikkeley RSFSRdiń bağınıwına 6tkennen keyin de Sovet kadrların jiberiw dawam etti.

- M6selen 1931-jılı Qaraqalpaqstan avtonomiyalı w6layatına 12 xatker jiberilip, sonnan 4 qaraqalpaq, 1 qazaq, 4 6zbek, 1 russ, 2 tatar boldı. Sh6lkemlestiriw b6limine 7 adam, sonnan 6 qazaq, 1 rus jiberildi. 6git n6siyat jumısları boyınsha 10 adam jiberilip, olardıń arasında 3 qaraqalpaq 7 qazaq xızmetkerler boldı. 1930-jılı raykomlardıń 7 xatkeri h6m 6git-n6siyat b6liminiń 3 baslıęı lawazımınan alındı. 1931-jılda raykomlardıń 7 xatkeri, 3 sh6lkemlestiriw b6liminiń baslıqları, 5 6git-n6siyat jumısları b6limi baslıqları 6zgartildi. Obkomnıń apparatında 1930-jıldan baslap 2 sh6lkemlestiriw b6liminiń baslıęı, 3 sh6lkemlestiriw b6limi baslıęınıń orınbasarları, 1 6git-n6siyat b6liminiń orınbasarı, 1 m6deniyat (kulttprom) b6liminiń baslıęı, 1 kadrlar b6liminiń baslıęı, 2 kadrlar b6liminiń orınbasarları, 1 xayal-qızlar sektorınıń baslıęı lawazımlarınan alındı.

Solay etip Qaraqalpaqstanęa sırttan kadrlardı «desant etip» jiberiw 6lkeniń siyasiy-m6deniy turmısınıń jaędayına unamsız t6sir etti.

References:

1. Aleksandr Velikiy. Partiynaya nomenklatura v Kommunisticheskoy Belarusi: sozдание, razvitiye, kray. [www.newsletter.iatp.by / str8-9.htm/](http://www.newsletter.iatp.by/str8-9.htm/)
2. Varlamov Petr Ivanovich (1899-1942) russ 1917-jildan kompartiya aǵzasi, 1927-1930-jillarda RKP (b) Qaraqalpaqstan opkomınıń juóaplı xatkeri. Qazaqstanda bir qatar basshı jumislarda islegen. 1942-jılı Stalingrad janındaǵı saóashta qurban bolǵan.
3. Tsit. Po: Zemlyanoy N. Nevidimaya ruka Uchraspreda // Otechestvennie zapiski, 2004. №2. – S. 56.
4. Voslenskiy. Nomenklatura. Gospodstvuyushiy klass Sovetskogo Soyuz. M. «Sovetskaya Rossiya». 1991. j. 45 str.
5. Kamalov S.K. Qaraqalpaqlardıń xalıq bolıp qalıplesioi hám onıń mámleketliginiń tariyxınan. Nókis. 2001. – 61-b.